

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Paweł Szefernaker

Sekretarz Stanu

Pełnomocnik Rządu
do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy

BMP-0790-4-4/2022/MSi

Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na Pana wystąpienie z 8 kwietnia 2022 r. (sygn. XI.518.9.2022.MK) w sprawie konieczności zapewnienia właściwego poziomu ochrony osobom z grup szczególnie wrażliwych, zwłaszcza kobietom, osobom z niepełnosprawnościami, osobom starszym, a także o romskim pochodzeniu – przedostającym się w obecnych okolicznościach na terytorium RP, uprzejmie przedstawiam¹, co następuje.

Przybycie dużej liczby obywateli Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (RP) stanowi znaczące wyzwanie m.in. dla funkcjonariuszy Straży Granicznej (SG) i policjantów, powodując konieczność dostosowania odpowiednich sił i środków, w celu realizacji zadań w zakresie m.in. zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, wykrywania przestępstw i wykroczeń oraz ścigania ich sprawców, w tym także przestępstw wskazanych w wystąpieniu Pana Rzecznika.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji², do podstawowych zadań Policji należy m.in. ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra, ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców. Policja realizuje te zadania bez względu na cechy indywidualne, poglądy czy wyznanie tych osób. Funkcjonariusze w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka (art. 14 ust. 3 ustawy o Policji). Policjanci na terenie kraju angażują się w udzielanie porad uchodźcom czy innej niezbędnej pomocy, np. w punktach pomocowych (recepcyjnych) organizowanych przez urzędy wojewódzkie, gminne czy powiatowe. Są także prowadzone działania profilaktyczne, w tym informacyjne, adresowane do uchodźców m.in. przebywających w wyznaczonych ośrodkach w kraju, gdzie są organizowane spotkania profilaktyczne dotyczące zasad bezpiecznego zachowania na terenie RP.

Należy zauważyć, że od momentu wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy dokonano wielu zmian legislacyjnych, pozwalających możliwie w najbardziej komplementarny sposób odpowiedzieć na pilne potrzeby osób uciekających przed wojną. W dniu 12 marca 2022 r. weszła w życie ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa³, z mocą obowiązywania od 24 lutego 2022 r. Celem ustawodawcy było stworzenie szczególnej regulacji prawnej zapewniającej doraźną podstawę do legalnego pobytu obywatelom Ukrainy, którzy

¹ m.in. w oparciu o stanowiska Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Zastępcy Komendanta Głównego Policji oraz Komendy Głównej Straży Granicznej.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 1882, z późn. zm.

³ Dz. U. poz. 583, z późn. zm., zwana dalej: „specustawą”.

w wyniku działań wojennych zostali zmuszeni do opuszczenia swojego kraju pochodzenia i wjechali, posiadając stosowne uprawnienie wjazdowe, na terytorium RP.

Niezależnie od istniejących przepisów są podejmowane także próby wypracowania procedur, które w praktyce byłyby odpowiedzią na pilne potrzeby osób z grup szczególnie wrażliwych, w tym przede wszystkim kobiet z dziećmi czy osób starszych. W związku z trwającym konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy, z początkiem marca 2022 r. wzmożono działania mające na celu rozpoznawanie zjawisk i zagrożeń związanych z masowym napływem osób uciekających z Ukrainy, w tym młodych kobiet i dziewcząt, w szczególności zjawisk i zagrożeń noszących znamiona przestępstwa handlu ludźmi. W tym miejscu należy wskazać, że z perspektywy działań prowadzonych przez SG, kategorię szczególną, aczkolwiek niewymienioną w piśmie Pana Rzecznika, stanowią małoletni bez opieki.

W marcu 2022 r. podjęto pilne rozmowy i konsultacje międzyresortowe, w wyniku których – przy współpracy Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) oraz Komendy Głównej SG – dokonano wstępnych ustaleń w sprawie trybu postępowania w przypadku zidentyfikowania przy przekraczaniu granicy z Ukrainy do Polski małoletnich bez opieki. Na podstawie ustaleń opracowano „Procedurę postępowania z małoletnimi bez opieki przy przekraczaniu granicy”, której – z perspektywy kontroli granicznej – najważniejszym elementem jest współpraca pomiędzy SG a koordynatorami ze Sztabu Ewakuacja Dzieci, prowadzonego przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Komenda Główna SG przekazała przedmiotowy algorytm do stosowania przez jednostki terenowe SG w dniu 21 marca 2022 r. Nie jest wykluczone, że algorytm ten będzie jeszcze podlegał modyfikacjom.

Ponadto w dniu 27 marca 2022 r. weszła w życie ustawa z dnia 23 marca 2022 r. *o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*⁴, z mocą obowiązywania od 24 lutego 2022 r. Zmiana w specustawie wprowadza szczególną regulację zapewniającą podstawę prawną do prowadzenia w systemie teleinformatycznym ewidencji małoletnich obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium RP bez opieki osób sprawujących faktyczną pieczę nad nimi lub małoletnich obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium RP i bezpośrednio przed przybyciem byli umieszczeni w pieczy zastępczej na terytorium Ukrainy (art. 25a specustawy). Ponadto będą gromadzone informacje dotyczące przemieszczania się małoletnich na terenie Polski, a także ilościowego i jakościowego monitorowania sposobu oraz miejsca i czasu udzielonej im opieki. Zgodnie z intencją ustawodawcy wiedza ta jest niezbędna, aby zapewnić tym dzieciom bezpieczeństwo oraz umożliwić świadczenie im skutecznej pomocy opiekuńczej.

Polska, w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, wdrożyła szereg kompleksowych działań, których celem jest m.in. sprawne i wczesne diagnozowanie przypadków handlu ludźmi, stały monitoring tego zjawiska, zapewnienie wsparcia i ochrony ofiarom, przeprowadzanie szkoleń czy proponowanie zmian legislacyjnych. W Polsce istnieje skoordynowany system wsparcia i opieki ofiar handlu ludźmi zapewniający specjalistyczną ofertę pomocy i jednolity tryb postępowania w takich przypadkach. Najistotniejszym jego elementem jest zadanie publiczne pn. *Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi*⁵ powierzane organizacjom pozarządowym (obecnie Fundacji La Strada i Stowarzyszeniu PoMOC). System ten ma również zastosowanie do osób uciekających z Ukrainy, które mogą stać się ofiarami/domniemanymi ofiarami handlu ludźmi.

Celem Krajowego Centrum jest zabezpieczenie potrzeb ofiar handlu ludźmi – obywateli polskich, Unii Europejskiej i obywateli państw trzecich bez względu na obywatelstwo, wiek i płeć czy też przynależność do określonej mniejszości narodowej czy etnicznej oraz pomoc osobom zagrożonym tym procederem. Zadanie obejmuje:

---

⁴ Dz. U. poz. 683.

⁵ zwanego dalej: „Krajowym Centrum”.

- prowadzenie całodobowego telefonu zaufania dla ofiar i świadków handlu ludźmi oraz prowadzenie telefonicznego poradnictwa prewencyjnego dla przypadków indywidualnych;
- zapewnienie podstawowych potrzeb życiowych, interwencja kryzysowa oraz pomoc w reintegracji;
- prowadzenie schroniska lub schronisk oraz organizacja bezpiecznych miejsc zakwaterowania/schronienia;
- konsultacje dla instytucji państwowych i samorządowych w zakresie pracy z ofiarami handlu ludźmi, w tym dla instytucji/podmiotów świadczących pomoc ofiarom.

W ramach Krajowego Centrum są zatrudnione osoby mające odpowiednie kwalifikacje, aby zapewnić odpowiednią pomoc i wsparcie ofiarom handlu ludźmi, m.in. kulturoznawca-edukator seksualny-mediator, pracownicy socjalni, antropolog-kryminolog, psycholog, pedagog, pedagog-reeducator, konsultant prawny, konsultant ds. legalności pracy i pobytu. Krajowe Centrum dysponuje całodobowym telefonem zaufania, na który ofiary handlu ludźmi mogą zadzwonić po pomoc i wsparcie. W razie potrzeby operatorzy telefonu zaufania powiadamiają odpowiednie służby. Krajowe Centrum prowadzi również interwencję kryzysową na odległość – w innym kraju, poprzez kontakt np. z polskim konsulem lub miejscowymi organizacjami pozarządowymi. Praca w Krajowym Centrum polega na opiece nad beneficjentami poprzez tzw. case-management. Oznacza to, że każdemu klientowi przypisany jest opiekun, którego rolą jest koordynowanie sprawy danej osoby poprzez przygotowanie indywidualnego planu/programu pomocy.

Konflikt zbrojny wywołany przez Rosję na Ukrainie spowodował kryzys humanitarny i skłonił wielu ludzi do opuszczenia swojego kraju. Większość uchodźców z Ukrainy to kobiety, dzieci i osoby w podeszłym wieku – potencjalne ofiary handlu ludźmi. Uchodźcy mogą być rekrutowani na różnych etapach podróży. Istnieje ogromne ryzyko, że po przekroczeniu granicy, za obietnicę darmowego transportu i zakwaterowania, mogą stać się ofiarami handlu ludźmi. Również w punktach recepcyjnych mogą jako wolontariusze pracować członkowie grup przestępczych mających za zadanie wyłonienie potencjalnych ofiar. W związku z tym, że grupy przestępcze mogą wykorzystać powyższą sytuację do pozyskania uchodźców w celu rekrutacji ich w eksploatacji seksualnej czy też w pracy przymusowej, MSWiA podjęło stosowne działania. Należy podkreślić, że Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji nadał podwyższony priorytet wszelkim działaniom mającym na celu dokładne i natychmiastowe sprawdzenie każdej informacji dotyczącej handlu ludźmi oraz podjęcie właściwych i natychmiastowych czynności służbowych przez organy ścigania. Ponadto jest prowadzony stały monitoring sytuacji na granicy. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji jest w stałym kontakcie z koordynatorami ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi z Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej SG i Komendy Głównej Policji (KGP), organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami zaangażowanymi w pomoc, w szczególności z Wojewódzkimi Zespołami ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

Do Komendy Głównej SG i KGP skierowano pismo, w którym wskazano na potrzebę intensyfikacji kontroli osób organizujących transport z granicy oraz potrzebę korzystania z narzędzi wypracowanych przez Zespół do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi przy Ministrze Spraw Wewnętrznych i Administracji, tj. „Algorytmu postępowania dla funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi” oraz „Algorytmu identyfikacji i postępowania wobec małoletniej ofiary handlu ludźmi dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej”. Straż Graniczna i Policja podejmują nasilone i skoordynowane działania informacyjno-prewencyjne oraz działania ukierunkowane na jak najwcześniejszą identyfikację potencjalnych ofiar handlu ludźmi, celem zminimalizowania potencjalnego ryzyka wykorzystania osób jako pokrzywdzonych w przestępczej działalności.

Ponadto, wspólnie z Ministerstwem Sprawiedliwości, Kancelarią Prezesa Rady Ministrów oraz Rządowym Centrum Bezpieczeństwa opracowano treść alertów informacyjnych dla osób przekraczających

granicę ze strony Ukrainy, które zawierają kompleksową informację o potencjalnych zagrożeniach oraz możliwościach pomocy w przypadkach np. próby wykorzystania dramatycznego położenia osób przemieszczających się przez granicę. Alert zawiera m.in. numer Krajowego Centrum oraz specjalnej policyjnej infolinii, gdzie można przekazać informacje dotyczące zarówno handlu ludźmi, jak i przestępstw seksualnych, pedofilii czy pornografii dziecięcej. Alerty te docierają do osób przybywających do Polski z terytorium Ukrainy.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji we współpracy z SG opracowało specjalną ulotkę dedykowaną uchodźcom pod nazwą „Nie ufaj bezgranicznie. Nie stań się ofiarą handlu ludźmi” w trzech językach (ukraińskim, angielskim i polskim). Na materiałach zamieszczono numer telefonu Krajowego Centrum. Ulotki zostały dostarczone do SG, skąd są dystrybuowane do punktów recepcyjnych, dworców kolejowych, urzędów wschodnich województw. Dodatkowo została ona przekazana w formie elektronicznego plakatu do Ministerstwa Sprawiedliwości oraz zamieszczona na stronie internetowej Rzecznika Praw Obywatelskich.

Na mocy przepisów specustawy zaostrzono dotychczasowe kary za popełnienie niektórych przestępstw w czasie trwania konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy, w tym m.in. przestępstwa handlu ludźmi. Zgodnie z art. 72 specustawy, skazując sprawcę, który w czasie trwania konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy popełnił przestępstwo, o którym mowa w art. 189a § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny*⁶, sąd orzeka karę pozbawienia wolności w wysokości od lat 10 do lat 15 albo karę 25 lat pozbawienia wolności. Powyższa zmiana ma na celu m.in. zwiększenie skuteczności przeciwdziałania procederowi handlu ludźmi w stosunku do osób szukających w Polsce schronienia w czasie trwania konfliktu zbrojnego na Ukrainie.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji we współpracy z KGP opracowało *Procedurę dotyczącą postępowania w celu weryfikacji legalności działania podmiotów zagranicznych i kontroli bezpieczeństwa osób deklarujących wolę udzielania pomocy uchodźcom z Ukrainy*, która także dotyczy wykluczenia zagrożenia handlem ludźmi i zagrożenia wykorzystaniem, w tym poprzez potwierdzenie niekaralności za przestępstwa dotyczące handlu ludźmi i przestępstwa na tle seksualnym. Powyższy dokument zawiera dwie procedury, tj. na poziomie krajowym za pośrednictwem Policji i na poziomie międzynarodowym za pośrednictwem MSWiA oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych (solidarityUA@mswia.gov.pl), oraz wytyczne dla wojewodów.

W celu podniesienia kompetencji funkcjonariuszy służb odpowiedzialnych za identyfikację ofiar handlu ludźmi oraz ściganie sprawców tego przestępstwa, w dniach od 30 maja do 3 czerwca 2022 r. w Centralnym Ośrodku Szkolenia SG w Koszalinie odbyły się *„Warsztaty dla funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej i prokuratorów, dotyczących współpracy w zakresie ścigania sprawców przestępstw handlu ludźmi, wymiany doświadczeń, najlepszych praktyk oraz analizy orzecznictwa w sprawach o handel ludźmi”*.

Zgodnie z procedurą w przypadku ujawnienia osób, wobec których zachodzi podejrzenie, że mogą być ofiarami handlu ludźmi, funkcjonariusze SG podejmują czynności zgodnie z zasadami postępowania zawartymi w algorytmach, tj.: „Algorytmem postępowania dla funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi” oraz „Algorytmem identyfikacji i postępowania wobec małoletniej ofiary handlu ludźmi dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej”. W pierwszej kolejności funkcjonariusze na granicy kontaktują się z właściwym miejscowo koordynatorem ds. zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi i są podejmowane czynności weryfikacyjne, czy zaistniało domniemanie, że osoba może być ofiarą handlu ludźmi. Koordynatorzy ds. handlu ludźmi SG współpracują na bieżąco z jednostkami Policji, w strukturach których występują komórki wewnętrzne zajmujące się zwalczaniem handlu ludźmi oraz pedofilii. Koordynacją działań poszczególnych Oddziałów SG na szczeblu centralnym

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 1138.

zajmuje się Zarząd Operacyjno-Śledczy Komendy Głównej SG. W przypadku pozytywnej identyfikacji osoby jako domniemanej ofiary handlu ludźmi, osoba jest informowana o możliwości legalizacji pobytu i skorzystania z pomocy i wsparcia udzielanego przez Krajowe Centrum. Współpraca SG z organizacjami pozarządowymi w obszarze zwalczania przestępstwa handlu ludźmi polega głównie na wymianie informacji w tym obszarze, współpracy w prowadzeniu szkoleń i warsztatów oraz prowadzeniu kampanii prewencyjno-informacyjnych. W przedmiotowym zakresie SG ściśle współpracuje z wieloma organizacjami pozarządowymi, w tym głównie z fundacją La Strada, która obecnie prowadzi Krajowe Centrum.

Dodatkowo, w celu przeciwdziałania handlowi ludźmi, do służby w rejonie przygranicznym, w tym m.in. na dworce i przejścia graniczne są kierowani policjanci, których jednym z zadań jest zwracanie szczególnej uwagi na osoby mogące być potencjalnymi ofiarami handlu ludźmi, jak również na ewentualne osoby (grupy osób), które zajmują się tym przestępczym procederem. W KGP na bieżąco są monitorowane zdarzenia dotyczące przestępstw popełnianych na szkodę obywateli Ukrainy, którzy przekroczyli granicę po 24 lutego 2022 r., w tym związane z przestępstwami na tle seksualnym oraz zaginięciami osób, gdzie pokrzywdzonym lub sprawcą jest obywatel Ukrainy.

Należy podkreślić, że zgodnie z polską procedurą karną tryb złożenia zawiadomienia o przestępstwie jest jednolity dla wszystkich osób (także cudzoziemców), które powzięły informację o możliwości popełnienia przestępstwa, niezależnie od wieku, płci, rasy czy narodowości. Każdej osobie pokrzywdzonej przestępstwem, która nie włada językiem polskim, zapewnia się bezpłatną pomoc tłumacza lub inną specjalistyczną pomoc, jeśli takowej wymaga. Pokrzywdzonemu jest doręczane, w języku dla niego zrozumiałym, pisemne pouczenie o przysługujących mu prawach i obowiązkach.

Ponadto w KGP, w związku z potencjalnymi zagrożeniami, na które mogą być narażeni uchodźcy z Ukrainy, dla osób chcących przekazać Policji informacje o podejrzeniu handlu ludźmi, przestępstwach seksualnych oraz innych przestępstwach, a także o zaginięciach uchodźców przebywających na terenie RP, uruchomiono infolinie, pod którymi całą dobę pełnią służbę policjanci władający językiem ukraińskim. Umożliwiono również kontakt drogą elektroniczną. Informacje o numerach infolinii i adresach poczty elektronicznej zawarto w opracowanej w KGP (w języku polskim i ukraińskim) ulotce informacyjnej, która zawiera również porady w zakresie bezpiecznych zachowań na terenie RP, w tym korzystania z transportu, szukania zatrudnienia i postępowania z dokumentami tożsamości. Informacja o możliwości kontaktu z Policją poprzez infolinie oraz drogą elektroniczną została przekazana do mediów, a także organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą uchodźcom i innych służb realizujących zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uchodźcom.

W KGP rozpoczęto również przygotowania do opracowania informatora (poradnika) dla uchodźców z Ukrainy, zawierającego różnego rodzaju informacje i porady istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa na terenie RP. Będzie on zawierał podstawowe informacje dotyczące różnych obszarów życia, które pomogą uchodźcom w zachowaniu istotnych zasad bezpieczeństwa w codziennych sytuacjach, w tym zarówno w ruchu drogowym, w środkach transportu, w drodze do szkoły czy pracy, jak i podczas korzystania z Internetu. Poradnik będzie m.in. zamieszczony na stronach internetowych Policji, z możliwością pobierania i ewentualnego dopisywania informacji o lokalnie działających podmiotach niosących różnego rodzaju pomoc uchodźcom.

Warto również podkreślić, że z informacji przekazanych przez Komendę Główną SG wynika, iż formacja ta podchodzi w sposób szczególny do samej procedury odprawy granicznej, w szczególności wobec osób, które nie posiadały dokumentów niezbędnych do wjazdu i pobytu na terytorium RP. Co do zasady cudzoziemcy przekraczający granicę na wjazd do Polski są zobligowani do spełniania ogólnych warunków wjazdu na terytorium RP, tj. posiadania odpowiednich dokumentów oraz wizej, jeżeli jest wymagana. Niemniej jednak zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o *cudzoziemcach*⁷,

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 2354, z późn. zm.

w szczególnie uzasadnionych przypadkach, tj. ze względów humanitarnych, ze względu na interes narodowy lub zobowiązania międzynarodowe, komendant placówki SG, po uzyskaniu zgody Komendanta Głównego SG, może zezwolić cudzoziemcowi na wjazd na terytorium RP. Z uwagi na obecną sytuację panującą na terytorium Ukrainy, cudzoziemcom ewakuującym się z terytorium tego kraju i niespełniającym warunków wjazdu zezwala się – po dokonaniu stosownych sprawdzeń – na wjazd do Polski w opisanym powyżej trybie szczególnym art. 32. W przypadku osób należących do grup szczególnie wrażliwych wszystkie czynności graniczne są realizowane z uwzględnieniem specyfiki ich sytuacji w sposób priorytetowy, tak by czas oczekiwania na granicy na wjazd na terytorium RP został skrócony do niezbędnego minimum.

Ponadto warto nadmienić, że SG podjęła wspólne działania z Agencją Frontex oraz przedstawicielstwami dyplomatycznymi państw trzecich, których celem jest umożliwienie powrotu do kraju pochodzenia obywatelom państw trzecich, uciekającym z terytorium Ukrainy przed działaniami zbrojnymi do państw członkowskich sąsiadujących z Ukrainą. Polska jako pierwsze państwo członkowskie Unii Europejskiej włączyło się w działania na rzecz organizacji tzw. humanitarnych lotów dobrowolnych. W ciągu pierwszego miesiąca od wybuchu wojny na Ukrainie, SG zorganizowała 4 takie loty czarterowe do Tadżykistanu i Kirgistanu, umożliwiając około 700 osobom powrót do domu w państwach pochodzenia. Spośród nich znaczną część stanowili studenci, osoby starsze oraz rodziny z dziećmi. Jednocześnie z uwagi na brak dalszego zainteresowania organizacją lotów czarterowych, SG rozpoczęła kampanię informacyjną, umożliwiając wspomnianej kategorii osób powrót do kraju pochodzenia również lotami rejsowymi. Straż Graniczna wspiera te osoby w uzyskaniu niezbędnych dokumentów, pośrednicząc w kontaktach z placówkami dyplomatycznymi państw trzecich. Z takiej opcji korzystają osoby będące w trudnej sytuacji finansowej, osoby z grup szczególnej troski, które decydują, że powrót do kraju pochodzenia będzie lepszym rozwiązaniem niż pozostanie w Polsce, gdzie ich status będzie niepewny. Humanitarne loty dobrowolne liniami komercyjnymi są dostępne na bieżąco.

Cudzoziemcy nieobjęci specustawą, a wymienieni w decyzji wykonawczej Rady (UE) 2022/382 z dnia 4 marca 2022 r. *stwierdzającej istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkującej wprowadzeniem tymczasowej ochrony*⁸, mogą korzystać z ochrony czasowej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. *o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁹ oraz przepisy ustaw materialnych, przewidujących określone uprawnienia dla takich osób. Cudzoziemcom objętym ochroną czasową, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców (UdSC) wydaje zaświadczenie, o którym mowa w art. 110 ust. 5 ustawy o udzielaniu ochrony.

Kwestie dotyczące osób należących do grup wrażliwych¹⁰ regulują przepisy ustawy o udzielaniu ochrony, w szczególności art. 68, zgodnie z którym Szef UdSC ocenia, czy dana osoba wymaga szczególnego traktowania w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej lub w zakresie pomocy socjalnej. Nieco odmienne uregulowanie dotyczy osób objętych ochroną czasową, bowiem w takim przypadku Szef UdSC nie dokonuje identyfikacji pod względem zakwalifikowania do grup wrażliwych. Nie jest to potrzebne, bowiem objęcie ochroną czasową kończy wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 110 ust. 5 ustawy o udzielaniu ochrony. Osoby objęte ochroną czasową, a należące do jednej z grup wrażliwych, również będą korzystały z takiej samej pomocy, jaką są obejmowani cudzoziemcy ubiegający się o udzielenie ochrony międzynarodowej i zidentyfikowani jako osoby wymagające szczególnego

⁸ Dz. Urz. UE L 71 z 4.3.2022, str. 1-6.

⁹ Dz. U. z 2021 r. poz. 1108, z późn. zm., zwanej dalej: „ustawą o udzielaniu ochrony”.

¹⁰ Do osób wymagających szczególnego traktowania należy zaliczyć przede wszystkim: osoby małoletnie, osoby niepełnosprawne, osoby w podeszłym wieku, kobiety ciężarne, osoby samotnie wychowujące dziecko, ofiary handlu ludźmi, osoby obłożnie chore, osoby z zaburzeniami psychicznymi, osoby poddane torturom, ofiary przemocy psychicznej, fizycznej, w tym seksualnej, a także ze względu na płeć, orientację seksualną i tożsamość płciową.

traktowania, pomimo, że przepisy wprost o tym nie stanowią, podobnie jak z opieki medycznej, która jest zapewniana w tożsamym zakresie, zwłaszcza osobom należącym do grup wrażliwych wymagających szczególnego traktowania, bez względu na posiadane obywatelstwo czy narodowość.

W odniesieniu do grup mniejszościowych przebywających na terenie RP, o których mowa w wystąpieniu Pana Rzecznika, a także sytuacji społeczności romskiej, KGP poinformowała, że zgodnie z wprowadzonym *Planem działań Policji na lata 2022-2025 w zakresie przeciwdziałania mowie nienawiści, przestępstwom nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość oraz propagowaniu faszyzmu i innych ustrojów totalitarnych*, w każdej komendzie wojewódzkiej (Stołecznej) Policji zostali wyznaczeni koordynatorzy odpowiedzialni za planowanie i realizację przedsięwzięć profilaktycznych w obszarze zapobiegania mowie nienawiści, przestępstwom z nienawiści czy propagowaniu ustrojów totalitarnych. Zadania wynikające z tego dokumentu są planowane i realizowane we współpracy z pełnomocnikami komendantów wojewódzkich (Stołecznego) Policji ds. ochrony praw człowieka. Podejmowane działania obejmują m.in. spotkania w szkołach dotyczące równości i tolerancji, współpracę z przedstawicielami mniejszości społecznych, instytucjami państwowymi, uczelniami wyższymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz profilaktyki przestępstw motywowanych uprzedzeniami.

Z uwagi na informacje od pełnomocników wojewodów ds. mniejszości narodowych i etnicznych¹¹ z województw: mazowieckiego i wielkopolskiego, poproszonych przez służby wojewodów odpowiedzialne za kwestie organizacji pomocy dla uchodźców wojennych o pomoc w kontekście uchodźców pochodzenia romskiego, MSWiA podjęło stosowne działania.

W dniu 16 marca 2022 r. do wszystkich 16 pełnomocników zwrócono się z zapytaniem, czy na terenie ich województw odnotowano jakiegokolwiek sygnały dotyczące problemów związanych z Romami – uchodźcami z Ukrainy. Z odpowiedzi uzyskanych od pełnomocników wynika, że problem – poza wyżej wymienionymi województwami – pojawił się również w województwach: łódzkim i kujawsko-pomorskim.

W dniu 24 marca 2022 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji zorganizowało spotkanie on-line wszystkich pełnomocników oraz przedstawicieli kilku organizacji romskich, aktywnie włączających się w pomoc romskim uchodźcom z Ukrainy. Uznano, że istotne jest, aby pełnomocnicy – w sytuacji uzyskania informacji o problemach – umożliwiali odpowiednim służbom kontakt z organizacjami romskimi. Wszyscy uczestnicy spotkania wymienili się informacjami na temat zaistniałych problemów i sposobów rozwiązania. Zgłoszone przez pełnomocników problemy jeszcze przed tym spotkaniem udało się wyjaśnić przy pomocy współpracy z romskimi organizacjami pozarządowymi.

Podczas spotkania ustalono, że organizacje romskie pozostaną w kontakcie z pełnomocnikami, zwłaszcza, że można się spodziewać, iż problemy mogą narastać w miarę utrzymywania się działań wojennych na Ukrainie, a w konsekwencji kurczenia się zasobów i możliwości pomocy w Polsce. Uzgodniono również, że pełnomocnicy – w miarę zgłaszanych potrzeb – będą przekazywali organizacjom romskim informacje dotyczące dostępnych możliwości wsparcia, adresów punktów kontaktowych, wprowadzanych zmian prawnych (np. dotyczących nadania numeru PESEL itp.) czy umożliwiali kontakt agendum odpowiedzialnym za organizację wsparcia dla uchodźców z organizacjami romskimi działającymi w Polsce.

Zarówno pełnomocnicy, jak i przedstawiciele romskich organizacji zauważyli, że jednym z istotnych problemów jest fakt, iż romscy uchodźcy z Ukrainy nieufnie odnoszą się do informacji przedstawianych przez wolontariuszy. Umożliwienie tym uchodźcom kontaktu z polskimi Romami bardzo ułatwia współpracę i „uwiarygadnia” informacje przekazywane przez wolontariuszy i punkty recepcyjne. Ponadto

---

¹¹ zwanych dalej: „pełnomocnikami”.

przedstawiciele romskich organizacji sygnalizowali również (incydentalne) napięcia między uchodźcami romskimi a innymi uchodźcami z Ukrainy w ośrodkach recepcyjnych.

Podczas spotkania MSWiA podkreśliło, że uchodźcy romscy znajdują się w sytuacji silnego stresu, ich ograniczone możliwości dotarcia i skorzystania z oferowanej pomocy mogą budzić emocje tym większe, że zazwyczaj w grupach tych znajduje się duża liczba dzieci.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji planuje zwrócić się do asystentów edukacji romskiej i szkół, w których są oni zatrudnieni, z prośbą o objęcie swoim wsparciem uczniów ukraińskich pochodzenia romskiego, którzy niebawem powinni się pojawiać w szkołach, zwłaszcza w kontekście różnic kulturowych między Romami z Ukrainy a Romami z Polski. Wsparcie ze strony asystentów romskich będzie istotnym narzędziem ułatwiającym uczniom adaptację w szkołach.

Jednocześnie należy potwierdzić, że jednym z problemów dotyczących społeczności Romów m.in. na Ukrainie jest brak dokumentów tożsamości. Na problem ten od wielu lat zwracał uwagę Komitet Ekspertów Rady Europy ds. Romów i Osób Wędrujących (CAHROM, a od 2019 r. – ADI-ROM).

Należy również wskazać, że do MSWiA nie wpłynęły żadne oficjalne skargi związane z dyskryminacją romskich uchodźców z Ukrainy.

Wszyscy obywatele Ukrainy uciekający przed wojną są traktowani równo i mogą skorzystać z bezpłatnego zakwaterowania zorganizowanego przez stronę rządową we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego. Osoby uciekające przed konfliktem zbrojnym w ich kraju mają możliwość skorzystania z takiej pomocy, zgodnie z regulacjami ujętymi w specustawie. Forma i rodzaj pomocy jest dostosowywany w miarę możliwości do aktualnych potrzeb uchodźców, a ewentualne ograniczenia mogą wynikać wyłącznie z kwestii organizacyjno-technicznych, a nie etnicznych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania wskazał, że kwestie dotyczące dostępu do pomocy systemowej, w tym pomocy społecznej, dla obywateli Ukrainy przybywających od 24 lutego 2022 r. regulują przepisy specustawy. Na mocy specustawy obywatelom Ukrainy, którzy przybyli do Polski od 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w rozporządzeniu Rady Ministrów wydanym na podstawie art. 2 ust. 4 specustawy oraz którzy przebywają i deklarują zamiar pozostania na terytorium RP, a ich pobyt jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 specustawy i którzy uzyskali numer PESEL (tj. zostali wpisani do rejestru PESEL), mogą być przyznane świadczenia z pomocy społecznej na zasadach i w trybie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*¹².

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania zwrócił uwagę, że zgodnie z ustawą *o pomocy społecznej*, cudzoziemcy mają dostęp do edukacji, rynku pracy, systemu ochrony zdrowia i innych instytucji na zasadach takich jak polscy obywatele. Ustawa *o pomocy społecznej* nie przewiduje jakiegokolwiek ograniczenia praw politycznych lub społecznych z powodu korzystania z pomocy społecznej. W postępowaniu w sprawie świadczeń z pomocy społecznej pracownicy socjalni są zobowiązani do tego, aby kierować się przede wszystkim dobrem osób korzystających z pomocy społecznej i ochroną ich dóbr osobistych. Zgodnie z brzmieniem art. 36 ustawy *o pomocy społecznej*, świadczeniami pomocy społecznej są zarówno świadczenia pieniężne, jak i niepieniężne. Świadczeniami udzielonymi w ramach pomocy społecznej mogą być m.in. posiłek dla dzieci i młodzieży przyznawany doraźnie – na podstawie art. 48b ust. 5 pkt 1 tej ustawy, posiłek, produkty żywnościowe lub zasiłek celowy na żywność w przypadku, gdy osoba nie ma zapewnionego wyżywienia – na podstawie art. 39 albo art. 48b ust. 2 lub 4 tej ustawy, ale także usługi opiekuńcze, mieszkania chronione, praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa. Do udzielania świadczeń właściwa jest gmina miejsca pobytu osoby ubiegającej się o te świadczenia.

Ofiary przestępstwa handlu ludźmi, w tym obywatele polscy oraz cudzoziemcy, wskazani w art. 5 ustawy *o pomocy społecznej*, zgodnie z potrzebą udzielenia pomocy, określoną w art. 7 pkt 7a tej ustawy,

¹² Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.

mogą wnioskować o przyznanie pomocy na zasadach ogólnych i są uprawnieni do korzystania ze wszystkich świadczeń i form pomocy społecznej określonych w tej ustawie. Dodatkowo zgodnie z art. 5a ustawy *o pomocy społecznej*, prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej w postaci schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego przysługuje cudzoziemcom przebywającym na terytorium RP na podstawie zaświadczenia, o którym mowa w art. 170 ustawy *o cudzoziemcach*, lub na podstawie zezwolenia, o którym mowa w art. 176 ustawy *o cudzoziemcach*. Przepis z art. 5a ustawy *o pomocy społecznej* poszerza krąg beneficjentów pomocy społecznej, jednakże nadaje uprawnienia tylko do określonych świadczeń.

Dodatkowo, obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terenie Polski, którego pobyt na terytorium RP jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 specustawy, może być zapewnione wsparcie w postaci:

- bezpłatnej pomocy psychologicznej – zapewnianej przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta gminy właściwej ze względu na miejsce pobytu obywatela Ukrainy; zapewnienie pomocy psychologicznej należy do zadań zleconych gminy z zakresu administracji rządowej i jest finansowane w formie dotacji celowej z budżetu państwa;
- przyznania pomocy żywnościowej w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) – pod warunkiem spełniania przez obywatela Ukrainy kryteriów kwalifikowania do pomocy żywnościowej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 na podstawie odrębnych przepisów.

Ponadto, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, realizując cele szczegółowe Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi poprzez organizację szkoleń na temat zjawiska handlu ludźmi oraz udzielania wsparcia ofiarom tego przestępstwa, współpracuje z MSWiA, Prokuraturą Okręgową, SG oraz organizacją pozarządową specjalizującą się w zagadnieniach związanych z przeciwdziałaniem handlowi ludźmi i zespołem wysoko wykwalifikowanych wykładowców. Szkolenie jest realizowane w sposób ciągły i jest adresowane do pracowników socjalnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego oraz kadry pomocy społecznej.

Jednym z priorytetowych działań Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, mających na celu włączenie zasady równego traktowania do polityki na poziomie ogólnokrajowym, jest Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030¹³. Ma on charakter programu wieloletniego, który w strategiczny sposób wyznacza cele i priorytety działań na rzecz równego traktowania. Jego głównym założeniem jest wyeliminowanie w stopniu jak najwyższym dyskryminacji z życia społecznego w Polsce. Poszczególne priorytety tego dokumentu zostały zbudowane w oparciu o główne obszary życia społeczno-gospodarczego, a nie w oparciu o wyzwania tyżące się przesłanek dyskryminacji. Większość zaplanowanych działań będzie adresowana do wszystkich grup narażonych na dyskryminację w danym obszarze życia społeczno-gospodarczego. Niewyodrębnienie danej grupy wrażliwej nie oznacza, że Krajowy Program nie przewiduje działań, które obejmą ją swoim oddziaływaniem. Działania w nim przewidziane obejmują zagadnienia takie jak: polityka antidyskryminacyjna, praca i zabezpieczenia społeczne, edukacja, zdrowie, dostęp do dóbr i usług, budowanie świadomości, gromadzenie danych i badania, koordynacja, uwzględniając również grupę cudzoziemców.

W aspekcie pomocy udzielanej osobom z niepełnosprawnościami, zgodnie z art. 34 specustawy, środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), o których mowa w art. 47 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*¹⁴ mogą być przeznaczane na działania kierowane do obywateli Ukrainy, których pobyt

¹³ zwanego dalej: „Krajowym Programem”.

¹⁴ Dz. U. z 2021 r. poz. 573, z późn. zm.

na terytorium RP jest uznawany za legalny, na podstawie programów zatwierdzanych przez Radę Nadzorczą PFRON. Środki są kierowane do obywateli Ukrainy z niepełnosprawnością według zasad określonych w tych programach.

Ponadto w myśl art. 12 ust. 1 pkt 4 specustawy, wojewoda może zapewnić pomoc obywatelom Ukrainy, polegającą na finansowaniu przejazdów środkami transportu publicznego oraz specjalistycznego transportu przeznaczonego dla osób z niepełnosprawnością w szczególności do miejsc lub pomiędzy miejscami zakwaterowania, lub do ośrodków prowadzonych przez Szefa UdSC na podstawie przepisów ustawy o udzielaniu ochrony lub miejsc, w których obywatelom Ukrainy jest udzielana opieka medyczna.

Polska ratyfikowała w 2012 r. Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych, zgodnie z którą dąży do poszanowania przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowania niezależności osoby z niepełnosprawnościami. Programy realizowane przez PFRON, celem zapewnienia wsparcia osobom z niepełnosprawnościami przybywającym do Polski w wyniku wojny w Ukrainie, są oparte na powyższych założeniach.

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych wskazało, że 18 marca 2022 r. Rada Nadzorczą PFRON przyjęła program „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością”¹⁵. Szacunkowe koszty realizacji Programu wynoszą 130 mln zł. W ramach Programu jest zapewniana kompleksowa pomoc:

- 1) w module I – w formie świadczenia na sfinansowanie beneficjentom Programu wymaganego udziału własnego w zakupie lub naprawie wyrobów medycznych, wskazanych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie¹⁶, wnioski o tę pomoc będzie rozpatrywał samorząd powiatowy;
- 2) w module II – w formie finansowania albo dofinansowania kosztów poniesionych przez samorządy wojewódzkie, powiatowe lub gminne, w związku z uruchomieniem dodatkowego wsparcia dla uchodźców z niepełnosprawnością. Wsparciem w ramach modułu II mogą zostać objęte także osoby towarzyszące, którym udzielono wsparcia w Programie, a których pobyt na terytorium RP jest uznany za legalny;
- 3) w module III – w formie finansowania realizacji zadań przez organizacje pozarządowe, służących zapewnieniu wsparcia uchodźcom z niepełnosprawnością, przy czym będą mogły nim być objęte także osoby towarzyszące, którym udzielono wsparcia w Programie, a których pobyt na terytorium RP jest uznany za legalny.

Dzięki Programowi zostanie zapewnione wsparcie uchodźcom w dostępie do niezbędnych wyrobów medycznych, a także pomoc w zakresie zapewnienia m.in. zakwaterowania, transportu uchodźców z niepełnosprawnościami czy usług opiekuńczych, a także usług rehabilitacyjnych.

Projektowane zmiany do programów realizowanych w ramach Funduszu Solidarnościowego umożliwią skorzystanie z pomocy osobom z niepełnosprawnościami z Ukrainy w zakresie usług asystenta osoby niepełnosprawnej. Przewiduje się, że obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością zostanie umożliwione korzystanie z usługi asystencji osobistej w ramach resortowych programów ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego pn.: „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2022 – realizowany przez gminy/powiaty, „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami” – edycja 2022 – realizowany przez organizacje pozarządowe.

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych przychyliła się do stanowiska wyrażonego przez Pana Rzecznika, że potrzeby przybywających osób z niepełnosprawnościami powinny być identyfikowane jak najwcześniej, a oferowane wsparcie powinno uwzględniać indywidualne potrzeby. Odnośnie udostępniania sprzętu rehabilitacyjnego, wyrobów medycznych i technologii asystujących

¹⁵ zwany dalej: „Programem”.

¹⁶ Dz. U. z 2021 r. poz. 704, z późn. zm.

uchodźcom z niepełnosprawnościami i ich dopasowania do indywidualnych potrzeb i wyboru osób zainteresowanych, Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych poinformowało, że nie jest to możliwe w ramach pakietu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!”, z uwagi na to, że dotyczy on obywateli polskich.

Reasumując, przedstawione powyżej rozwiązania dają podstawy do formułowania wniosku, że poziom ochrony osób z grup szczególnie wrażliwych, przyjeżdżających po 24 lutego 2022 r. z Ukrainy na terytorium RP, jest wysoki i zapewnia tym osobom realizację wszystkich praw, które przysługują obywatelom polskim, bez jakichkolwiek dyskryminacji.

Z poważaniem

Paweł Szefernaker

Sekretarz Stanu

Pełnomocnik Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/